

Súlypontok

Az osztrák büntetés-végrehajtási jog reformjáról

Ausztriában a büntetés-végrehajtási jog alapvető forrása az 1969. március 26-i szövetségi törvény a szabadságvesztés-büntetések és a szabadságelvonással járó megelőző intézkedések végrehajtásáról (Strafvollzugsgesetz). Ez a törvény 1970. január elsején lépett hatályba és azóta többször módosították, így – egyebek között – az 1975. január elsején hatályba lépett osztrák Btk.-hoz igazodó 1974. évi július 11-i törvénnyel, az ún. nagy büntetőjogi reform során. Ezt követően az 1987 decemberi módosítást kell megemlíteni a Btk. akkori reformjával összefüggésben.

A legutóbbi törvényi változások, azaz az új osztrák büntetés-végrehajtási novella – amely jelen cikkünk tárgya – 1994. január elsején lépett hatályba. Ennek előzménye az volt, hogy 1990. december 18-án az akkori ún. nagykoalíciós kormány nyilatkozatában közzétette azt az elképzelést, miszerint szükséges és indokolt az osztrák büntetés-végrehajtásnak az irányadó modern európai végrehajtási elvek és szabályok figyelembevételével történő törvényi módosítása. Alig 3 évvel később, 1993. október 21-én határozott a Nemzeti Tanács (Nationalrat) plénuma a büntetés-végrehajtási novelláról, amely ez év január elsejétől már hatályban van.

A törvényi változások célja a fogvatartottak életfeltételeinek javítása volt, különösen az alapjogok új felfogásának, az európai végrehajtási szabályoknak a megfelelő érvényre juttatása. A szabadságvesztés-büntetés meghatározó hátrányeleme *egyedül* a szabadság elvonásában állhat, és az elítélt személy életkörülményeivel kapcsolatos alapjogok ezen túlmenő csorbítása vagy korlátozása a büntetés-végrehajtás lényegével, modern felfogásával nem egyeztethető össze.

A reform legfontosabb pontja az *elítéltek munkadíjazásának* újraszabályozása és az elítéltek bevonása a munkánélküli biztosításba. Az elmúlt időszakban az elítéltek bérének reálértéke fokozatosan csökkent, egyre nagyobb lett a különbség igen szerény kereseti lehetőségeik és a szabad munkavállalók jövedelmi lehetőségei között. 1994 januárjától az elítéltek munkájának díjazása az ún. *kollektív szerződéses bérehez* igazodik és annak változásához kapcsolódik.

A törvényi megfogalmazásból következően az elítéltek munkadíjazásának nagysága a kollektív szerződéses bérehez orientálódik, de nem a kollektív szerződés szerint díjazják őket. Az új módosító törvénytervezetet szakvéleményezők között voltak, akik „teljes”

KITEKINTÉS

vagy „helyi szokás szerinti” bérezést követeltek az elítélteknek, ezzel viszont szemben álltak a gazdaságossági, a pénzügyi a munkaügyi struktúrával összefüggő kifogások. Különböző okokból a börtönmunkahely termelékenysége rendszerint nem felel meg a szabad gazdaság munkahelyi produktivitásának. Ennek figyelembevételével az elítéltek bérezésénél a számítási mód kiindulásként nem 100 százalék, hanem csak 75 százalék, ami egyrészt a munkanélküli biztosításnál a számítás alapja, másrészt az 1996-ra tervezett második fázisban *elérendő cél* a munkadíjazás nagyságának megállapításához. Az elítéltek munkadíjazása 1994 januárjától abszolút számokban a következőképp alakul munkaóránként és bruttó összeggel kifejezve:

Munkafajta	Sch/óra
könnyű segédmunka	45,20
nehéz segédmunka	50,80
kézműves munka	56,50
szakmunka	62,10
élmunkás munkája	67,80

A fenti értékeket az elítéltek munkadíjazásának nagyságáról a szövetségi igazságügy-miniszter rendelete állapította meg. A korábbi időszakban ún. *nettó rendszer* érvényesült, amikor az elítéltek a szerény nagyságú bérüket további levonások nélkül kaphatták meg. Az 1994 januárjától életbe lépett ún. *bruttó rendszerben* a fent megjelölt összegekből különböző címen (például a végrehajtási költségekhez hozzájárulás, a munkanélküli biztosítási összeg) levonnak. A levonást követően nettó összegként az elítélteknek óránként 9,60 és 14,40 közötti schillinget fizetnek ki.

Az elítéltek órabérét tehát a szükséges képzettség és a munka nehézségi foka szerint öt fokozatban határozták meg. Az órabér pedig az Ausztria vas- és fémgyártó, illetve fémfeldolgozó iparára vonatkozó *kollektív szerződés bérjogi részéhez igazodik* („orientálódik”). Irányadónak egy legalább 18 éves, szakképzettség nélküli fémipari segédmunkás tevékenységét tekintették. A végrehajtási intézet vezetője a szövetségi igazságügy-minisztérium engedélyével a többleteljesítmény ösztönzésére az órabér helyett darabbért határozhat meg. A büntetés-végrehajtási törvény 53. paragrafusa szerint az elítélt különleges teljesítmény esetén rendkívüli munkadíjazásban is részesülhet.

A munkanélküli biztosításba való bevonás nem jelenti azt, hogy a végrehajtási intézetben a fogva tartás miatt biztosítottak lennének az elítéltek vagy automatikusan az elbocsátást követően munkanélküli járadékra lehetne igényük. A biztosításba való bevonás azt jelenti, hogy a dolgozó elítélt elvileg más dolgozó polgárhoz hasonlóan a teljesített munka és a biztosítási összeg befizetése alapján szerezhet munkanélküli járadékot.

A munkadíjazás emelkedése és a munkanélküli biztosításba való bevonás segítségével az alapvető büntetés-végrehajtási cél, az elítélteknek a társadalomba való visszailleszkedése, illetve ennek az esélye jobban elérhetővé válik. A közeljövőben tervezik a mun-

kadíjazás további emelését és az elítélteknek a betegség-, baleset- és nyugdíjbiztosításba történő bevonását is.

Az új büntetés-végrehajtási reform további súlypontja az ún. *fokozatos végrehajtás megszüntetése*. Ennek hatása leginkább a látogatást érinti. Eddig a fokozatos végrehajtásban az elítélt az alsó fokozatban négyhetente, a középső fokozatban három-, a felső fokozatban pedig kéthetente fogadhatott látogatót. Az új végrehajtási novella óta minden elítéltet megilleti a látogatási idő minden héten, és ezen látogatás legrövidebb törvényi időtartama fél óra. Hathetenként legalább egy alkalommal a látogatás időtartama egy órára hosszabbodik. Ha az elítélt ritkán fogadhat látogatót vagy a látogatónak hosszú utat kell megtennie, úgy a látogatás időtartama ennek megfelelően meghosszabbodik. A végrehajtási törvény 93. paragrafus (2) bekezdése előírja, hogy az elítéltek családi és más személyes kapcsolatok ápolása érdekében látogatókat fogadhatnak erre alkalmas helyiségekben, megfelelő gyakorisággal és időtartamban, sőt a látogatás felügyeletétől is el lehet tekinteni.

A külvilággal való kapcsolattartás szerves része a *végrehajtási szabadság biztosítása*. Valójában az új osztrák szabályozás sem rendelkezik kifejezetten végrehajtási szabadságról (mint ahogy például a német végrehajtási törvény 21 nap szabadságot biztosít), de évente 8 napig terjedően a szabadságvesztés-büntetés félbe(meg)szakítása lehetséges. Továbbá az elbocsátás előkészítése érdekében egy vagy több kimenő engedélyezhető alkalmanként 3 napig terjedően, hosszabb utak esetében pedig a felső időtartam 5 napig meghosszabbodhat (147. §). Az 1993. évi büntetés- végrehajtási novella a végrehajtásból való „szabadságozásnak” még egy további lehetőségét biztosítja. E szerint a nem különösen veszélyes elítéltek kérelmükre negyedévenként legfeljebb kétszer tizenkét óráig terjedhető időtartamban eltávozhatnak az intézetből fontos személyi, gazdasági vagy jogi természetű ügyek intézésére, valamint családi és más személyes kapcsolatok ápolása érdekében. Az eltávozásról az intézet vezetője dönt.

A külvilággal való kapcsolattartás körében további újdonság, hogy az elítéltek *törvényben rögzített joga a telefonálás*, ha erre figyelmet érdemlő oka van (96/a. §). Az elítélt levelezésének gyakorisága nem korlátozható, viszont a levelezés fontos okokból ellenőrizhető.

A társadalmi kapcsolatok jelentőségére és a magánszféra védelmére tekintettel az elítélteket napközben „oly hosszan, amennyire lehetséges” közösségben, más elítéltekkel együtt, éjszaka viszont lehetőség szerint egyszemélyes cellában helyezik el.

A határozott tartamú szabadságvesztésre elítéltek körében elvileg lehetséges a végrehajtás könnyített formájának alkalmazása. A végrehajtás lehetséges könnyítéseit a 126. paragrafus (2) bekezdése sorolja fel azzal, hogy egyidejűleg több könnyítés is engedélyezhető. A könnyítések között található *a tartózkodási helyiségekben napközben bezárás nélküli fogva tartás; a felügyelet nélküli munkavégzés, az intézeten kívül is; az intézet elhagyása szakképzés, illetve továbbképzés vagy ambuláns kezelés igénybevétele céljából; havonta egy vagy két, további eltávozás engedélyezése más célból is, mint amiről a 99/a. paragrafus rendelkezik*. A felügyelet nélküli munkavégzés, illetve az intézeten kívüli munkáltatás csak az elítélt hozzájárulásával végezhető. A végrehajtási intézet vezetője dönt a végrehajtási könnyítések engedélyezéséről.

Az osztrák büntetés-végrehajtási jog reformjának említett súlyponti kérdései (a munkadíjazás emelése, a munkanélküli biztosításba bevonás, a fokozatos végrehajtás eltörlése, a külvilággal való kapcsolattartás bővítése) mellett a kisebb, illetve a rész módosítások valóságos tömege is összességében a kitűzött célt szolgálja, és ezzel hozzájárul a végrehajtási klíma, közérzet, hangulat, a fogva tartási és munkafeltételek javításához.

Ezeken túlmenően a végrehajtás során a meghatározott tárgyak birtokában tartásának nagyvonalúbb szabályozását kell megemlíteni (például az elítéltek joga van saját órájához), vagy a kedvezmények joggá történő átalakítását. Az eddigiekben a törvényben megjelölt és rendszerint az intézetvezető által engedélyezhető kedvezmények joggá váltak, mint például a közös televíziózás. Továbbá az eddig csak az igazságügyi minisztérium engedélyével adható kedvezményeket most már az intézet vezetője engedélyezheti, mint például a fogvatartott számára saját tévékészülék használatát.

Összességében megállapítható, hogy az utóbbi évtizedek legátfogóbb büntetés-végrehajtási reformja valósult meg Ausztriában, ennek ellenére nem tekinthető lezártnak ez a reformfolyamat, mert például az elítéltek szociális biztonságának erősítése, a végrehajtási cél újrafogalmazása, a jogvédelem javítása a közeljövő megoldandó feladatai közé tartozik.

Dr. Nagy Ferenc

Felhasznált fontosabb szakirodalom

Foregger, E./Schausberger, E.: Strafvollzugsgesetz (StVG) 2. Aufl. Wien, 1994 (Manz Taschenausgaben)

Manquet, Ch.: Österreich: Notwendige Reform. Neue Kriminalpolitik. 1994. Heft 2.

Nagy Ferenc: Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése. Büntetés-végrehajtási Szakkönyvtár. Budapest, 1990.